

بولتن پناهندگان

شماره دوم

نگاهی به وضعیت آموزش پناهجویان، پناهندگان و

مهاجرین افغانستانی در ایران

مرداد ۱۴۰۱

سازمان دفاع از قربانیان خشونت

www.odvv.org

پیشگفتار:

سازمان دفاع از قربانیان خشونت، به عنوان تشکلی غیردولتی، غیرسیاسی و غیرانتفاعی، دارای مقام مشورتی خاص با شورای اقتصادی اجتماعی ملل متحد است که فعالیت خود را در سال ۱۳۶۷ آغاز کرده است. این سازمان با توجه به عضویت در ائتلاف‌های بین‌المللی از جمله شورای توانبخشی بین‌المللی برای حمایت از قربانیان شکنجه و در راستای مأموریت خود همواره حمایت از تمامی اقشار جامعه را در دستور کار خود قرار داده است و بدون تبعیض و به دور از فضا سازی سیاسی اقدام به حمایت از این گروه‌ها از جمله پناهجویان، پناهندگان و مهاجرین افغانستانی نموده است. برای حصول این هدف، سازمان به صورت مستقل و همچنین در چارچوب تفاهم‌نامه‌های دوجانبه و سه جانبه پروژه‌های مختلفی را در سال‌های گذشته برای حمایت از این اقشار به سرانجام رسانده است. لذا در همین راستا، و برای آشنایی بیشتر با وضعیت این اقشار، سازمان در نظر دارد تا شرایط پناهجویان، پناهندگان و مهاجرین افغانستانی را در ایران مورد بررسی کارشناسانه قرار داده تا بتوان با تصویری کامل از وضعیت آنها حمایت بهتر و مؤثرتری را نیز برای این گروه‌ها فراهم نمود.

در شماره نخست این کتابچه تحلیلی، وضعیت کلی پناهجویان، پناهندگان و مهاجرین افغانستانی در ایران و شرایط زندگی آنها مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت و در شماره‌های دیگر به‌طور خاص وضعیت فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و غیره آنها و زیرشاخه‌های مربوطه در این حوزه‌ها مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت.

فهرست

۳.....	مقدمه.....
۵.....	وضعیت آموزش ابتدائی و متوسطه اتباع افغانستانی در ایران.....
۱۲.....	وضعیت آموزش عالی اتباع افغانستانی در ایران.....
۱۶.....	پیشنهادهات.....
۲۰.....	جمع بندی.....
۲۲.....	منابع و مأخذ.....

مقدمه

از زمان استقلال افغانستان تاکنون، کمتر دوره‌ای این کشور روی آرامش را به خود دیده است. همین جنگ‌ها و کشمکش‌های داخلی و خارجی در این کشور باعث شده است که سیستم بروکراتیک و اداری به نحو مطلوبی در آن شکل نگیرد.

این مسئله همه بخش‌های افغانستان از جمله آموزش را نیز در بر گرفته است و باعث شده است که این کشور بالاترین میزان بی‌سوادی در جهان را دارا باشد و تنها کمتر از ۲۹ درصد از جمعیت بالاتر از ۱۵ سال قادر به خواندن و نوشتن باشند.

علاوه بر آن، نابرابری جنسیتی در آموزش باعث شده است که دختران از تحصیل بازمانند و آمار باسوادها در بین دختران نصف پسران باشد که این میزان از زمان روی کارآمدن طالبان کمتر نیز شده است. این در حالی است که علی‌رغم تمامی مشکلات ساختاری و تحمیلی به جمهوری اسلامی ایران، شرایط آموزش به نسبت نه تنها برای تمامی کودکان افغانستانی بلکه با برگزاری کلاس‌های نهضت سوادآموزی

برای بزرگسالان افغانستانی فراهم گردیده و باعث شده نرخ سواد آنها افزایش یابد.

این مسئله باعث شده است که نسل دوم و سوم افغانستانی‌ها که در ایران متولد شده‌اند در مقایسه با نسل اول، دارای تحصیلات بالاتر و میزان بی‌سوادی در بین آنها کمتر باشد. همچنین، بی‌سوادی در بین کسانی که اقامت بیشتری در ایران داشته‌اند در مقایسه با کسانی که اقامت کمتری در ایران داشته‌اند نیز کمتر می‌باشد (محمودیان، ۱۳۸۶: ۵۶).

وضعیت آموزش ابتدائی و متوسطه اتباع افغانستانی در ایران

گسیل پناهجویان افغانستانی به ایران پیامدهای مثبتی را به ویژه برای دختران افغانستانی در پی داشته است. این در حالی است که ارائه خدمات آموزشی به همه اتباع خارجی در ایران بار مالی زیادی را برای دولت (حدود ۹۸۵ هزار تومان سرانه برای هر دانش آموز) داشته است. (اکوایران، ۱۳۹۹).

درحالی که آمار رسمی ارائه شده در خصوص تعداد دانش آموزان اتباع خارجی در کشور در سال ۲۰۱۳ میلادی ۳۱۸/۸۴۴ نفر اعلام شده بود، اما در پی فرمان رهبری در سال ۲۰۱۵ میلادی مبنی بر ثبت نام تمامی کودکان اتباع خارجی بدون در نظر گرفتن وضعیت مدارک اقامتی آنان، این آمار به شدت افزایش یافت. در پی این فرمان، دولت نیز برای پذیرش کودکان افغانستانی اعلام آمادگی کرد و در مهر همان سال تعداد زیادی از کودکان افغانستانی که این سالها پشت دربهای مدرسه از تحصیل بازمانده بودند روانه مدارس شدند و در کنار همکلاسیهای ایرانی روزگاری نو آغاز کردند. طبق گزارشات منتشره در سال ۲۰۱۵ میلادی ۴۶/۰۰۰ افغانستانی فاقد مدرک توانستند برای تحصیلات رسمی در مدارس ایران ثبت نام نمایند در سال ۲۰۱۶ میلادی این رقم به حدود ۷۷/۰۰۰ نفر رسید.

از سال سوم اجرای این طرح، مشکلاتی در اجرای آن به وجود آمد تا اینکه بخشنامه‌ای از سوی اداره کل امور اتباع و مهاجرین خارجی وزارت کشور در این خصوص صادر گردید. طبق این بخشنامه تنها دو گروه شامل برگه حمایت تحصیلی برای ثبت نام در مدارس دولتی می‌شوند:

گروه اول - دانش آموزان دارنده برگه حمایت تحصیلی سال‌های قبل مشروط بر ارائه کارنامه سال تحصیلی ۹۹-۱۴۰۰،

گروه دوم - دانش آموزان کلاس اولی دارای رسید شرکت در طرح سرشماری!

این بخشنامه مشکلاتی را با خود به دنبال داشته است. نتیجه طبیعی چنین اتفاقی این است که ثبت نام کسانی که سال پیش موفق به تحصیل نشده‌اند و یا برگه طرح سرشماری را ندارند در سال ۱۴۰۱ با ابهاماتی مواجه خواهد شد.

با این وجود بر اساس آمار وزارت آموزش و پرورش، از ۵۰۰،۰۸۰ کودک افغانستانی و عراقی که در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ مدارس ابتدایی و متوسطه ثبت نام نموده‌اند، تعداد ۱۸۵،۰۰۰ کودک فاقد مدرک هستند (وبسایت آژانس پناهندگان سازمان ملل متحد در تهران).

با وجود این تعداد دانش آموز و محاسبه سرانه هر دانش آموز می‌توان دید که چه هزینه کلانی به کشور تحمیل می‌شود. ناگفته نماند سازمان‌های بین‌المللی از جمله آژانس پناهندگان سازمان ملل متحد در ایران تنها بخش‌های کمی از این هزینه‌ها را پوشش می‌دهند.

در ایران، کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان (آژانس پناهندگان سازمان ملل متحد) در ساخت مدارس در مناطق با

^۱ طرح جدید سرشماری اتباع افغانستانی بدون مدرک در ایران. کسانی که در این طرح شرکت کننده اجازه اقامت موقت شش ماهه دریافت می‌کنند تا بعد از اتمام آن دولت برنامه خود را در خصوص این افراد اعلام نماید.

جمعیت بالایی از پناهندگان مشارکت مالی انجام می‌دهد. بین سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸، این آژانس از ساخت ۵۳ مدرسه حمایت نمود تا کودکان پناهنده، فاقد مدرک و ایرانی از فرصت یکسانی برای تحصیل برخوردار باشند (وبسایت آژانس پناهندگان سازمان ملل متحد در تهران). هرچند لازم به ذکر است که در اغلب مدارس، بخشی از شهریه به عناوین مختلف از دانش آموزان دریافت می‌شود.

در عین وجود چالش‌های مالی فوق، دولت ایران بر این نکته واقف است که عدم آموزش پناهندگان می‌تواند به صورت مستقیم و غیرمستقیم چالش‌هایی را برای کشور به دنبال داشته باشد. از سوی دیگر برنامه‌ریزی آموزشی احتمال بازگشت پایدار در میان پناهندگان بازگشتی را بیشتر خواهد کرد و در صورت اقامت در ایران نیز منفعت بیشتری عاید کشور خواهد نمود. حضور کودکان در مدارس علاوه بر امکان ارائه آموزش‌های ضروری و لازم، باعث می‌گردد آنها به لحاظ فیزیکی نیز مورد حمایت قرار گیرند. همچنین حضور مرتب آنها در فضاهای مدرسه در پیشگیری از کار اجباری کودکان مؤثر بوده و نیز آنها را در برابر خشونت‌های مبتنی بر جنسیت محافظت می‌کند. از سوی دیگر در صورت برنامه‌ریزی صحیح آنها مسلماً تحت تأثیر فرهنگ کشور میزبان قرار خواهند گرفت. این‌ها مسائلی هستند که معمولاً یا به دلیل عدم اطلاع کافی از آنها و یا به دلیل درهم گسستگی

با دیگر مسائل در هر دوره زمانی به صورت متفاوت و یا سلیقه‌ای با آن برخورد می‌شود و دولت ایران سیاست منسجم و دنباله‌داری را در این خصوص ادامه نداده است. شاید یک دلیل در گذشته این بوده که همواره دولت ایران به مسئله اقامت اتباع افغانستانی در ایران به عنوان یک برنامه موقت می‌نگریسته است و لذا با حذف برخی از سازوکارهای جذب به دنبال این بوده است تا شرایط بازگشت آنها را فراهم نماید.

از طرف دیگر ایران در زمانی که خود رشد جمعیت را تجربه می‌کرد حتی اگر می‌خواست نیز به دلیل جنگ و محدودیت‌های مالی نمی‌توانست آن‌گونه که شایسته است شرایط لازم برای تحصیل کلیه اتباع خارجی را فراهم نماید. در حال حاضر نیز تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران و نیز کمک‌های ناچیز نهادهای بین‌المللی در مقایسه با نیاز گسترده اتباع خارجی در حوزه آموزش، ارائه خدمات شایسته در این حوزه را با چالش‌هایی مواجه ساخته است.

با اینکه وضعیت آموزشی، فرهنگی و تحصیلی پناهندگان در جامعه ایران متأثر از مردم، رسانه و یا مدارس، تا حد قابل توجهی ارتقاء یافته است اما نبود سازوکارهای لازم، خواسته یا ناخواسته، منجر به محرومیت عده‌ای از اتباع افغانستانی ساکن در ایران هم در حوزه

تحصیلات ابتدائی و هم در حوزه تحصیلات عالی شده است که این مسئله تبعات گوناگونی را به شرح ذیل به دنبال دارد:

(۱) نسل فعلی افغانستانی‌های ساکن در ایران علی‌رغم اینکه به نسبت نسل قبلی آن از لحاظ تحصیلی در وضعیت بهتری به سر می‌برند، ولی مشکلات و مسائل حاکم باعث شده است که آنها همواره به دنبال راه فراری از این وضعیت باشند. آمار بالای درخواست اسکان مجدد پناهندگان، آمار بازداشتی‌هایی که قصد عبور غیرقانونی از ایران یا ترکیه به مقصد اروپا را داشته و یا آمار افرادی که موفق شده‌اند خود را به مرزهای اروپا و به‌ویژه آلمان برسانند گواهی بر این مدعاست.

(۲) عدم امکان ادامه تحصیل در میان کودکان افغانستانی آنها را به سمت بازار کار غیررسمی سوق می‌دهد. وجود قوانین و مقررات اشتغال، لیست چهارگانه مشاغل، و مشکلات اشتغال که خود جامعه ایران نیز با آن دست به گریبان می‌باشد راهی برای آنها نمی‌گذارد جز ورود به کارهای سیاه و یا کارهای غیرقانونی. کودکان افغانستانی نیز سر از خیابان‌ها و یا کارهای ساختمانی درمی‌آورند. عدم ایجاد امکان تحصیل برای این کودکان در بلند مدت می‌تواند زمینه بروز جرائم و آسیب‌های اجتماعی‌ای گردد که بعدها برای حل آن هزینه‌های بسیار

بیشتری می‌بایست پرداخت گردد. از سوی دیگر با توجه به شرایط کنونی افغانستان امیدی به بازگشت این افراد به کشور خود نیست.

وضعیت آموزش عالی اتباع افغانستانی در ایران

ارائه آموزش عالی به اتباع افغانستان مسلماً می‌تواند منجر به یافتن راه‌حلهایی پایدار برای وضعیت آنها در کشور و یا برای عزیمت به کشور خود یا کشور سوم شود. براساس آمارهای منتشره، دانشگاه‌های ایران میزبان حدود ۴۰ هزار دانشجوی افغانستانی هستند و این در

حالی است که بسیاری از نخبگان این کشور هم تحصیلات دانشگاهی خود را در ایران تکمیل کرده‌اند (وبسایت فرارو، ۱۴۰۰).

در حال حاضر پناهندگان در ایران با اخذ گذرنامه و درخواست روادید دانشجویی می‌توانند به آموزش عالی دسترسی داشته باشند. اما بخش عمده‌ای از آنها می‌بایستی هزینه تحصیل خود را پرداخت نمایند که عملاً با توجه به هزینه‌های بالا و محدودیت‌های مختلف از جمله محدودیت انتخاب شهر و همچنین رشته تحصیلی عده کمی می‌توانند وارد این حوزه شوند. در خصوص حمایت‌های مالی و تحصیلی نیز سالیانه تنها حدود ۲۵۰ الی ۳۰۰ بورس به دانشجویان داوطلب و مستعد کشور افغانستان اختصاص داده می‌شود (باشگاه خبرنگاران جوان، ۱۴۰۰).

همچنین از سوی دیگر به لطف بورسیه تحصیلی دافی^۲ (DAFI)، دانشجویان دوره کارشناسی می‌توانند جهت تأمین هزینه‌های تحصیل

^۲ کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان، از طریق برنامه دافی (اقدام دانشگاهی آلبرت اینشتین آلمان برای پناهندگان)، در مقیاسی محدود، بورسیه‌های تحصیلی در مقطع عالی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تخصصی برای پناهندگان تأمین می‌نماید، هدف برنامه دافی، کمک به دستیابی پناهندگان به خودکفایی از طریق تقویت کیفیت‌های حرفه‌ای آنها برای استخدام‌های آتی است. این بورسیه تنها برای تحصیل پناهندگان در کشور میزبان پناهندگان است. برنامه دافی این امکان را داده تا پناهندگان متقاضی در کشوری که به آن پناهنده شده‌اند و یا در کشور خود، در مقطع کارشناسی تحصیل نمایند. این برنامه از سال ۱۹۹۲ میلادی با حمایت دولت‌های آلمان، دانمارک، جمهوری چک، کمیساریا و اهداکنندگان خصوصی، بیش از ۱۸،۰۰۰ پناهنده جوان را در سراسر جهان جهت کسب تحصیلات عالی حمایت کرده است.

و کمک هزینه زندگی خود از این برنامه که کمیساریا با همکاری موسسه کنشگران توسعه پارس^۳ اجرا می‌شود، بهره‌مند شوند. در سال ۱۴۰۰، تعداد ۵۶۹ دانشجوی پناهنده از این بورسیه بهره‌مند شدند (آژانس پناهندگان سازمان ملل متحد در تهران).

اما به صورت عمومی، پناهندگان افغانستانی برای شمولیت در طرح‌های آموزش عالی با مشکلات و چالش‌های مختلفی مواجه هستند. از سویی، اگر پناهنده‌ای، خارج از طرح‌های بورسیه ملی و بین‌المللی، بتواند بر مشکلات اقتصادی غلبه کند و بعد از اتمام تحصیلات ابتدایی و متوسطه، به دانشگاه راه‌یابد موانع و شرایط جدیدی پیش‌رو خواهد داشت. اگر پناهنده افغانستانی در ایران بخواهد به تحصیلات عالی وارد شود، باید کارت اقامتش را تحویل بدهد. یعنی اگر ذکور باشد باید به افغانستان سفر کند، از آنجا پاسپورت گرفته و بعد از کسب روادید تحصیلی از سفارت یا کنسولگری ایران در افغانستان به ایران بیاید. این در حالی است که بعد از فارغ‌التحصیلی می‌بایستی بعد از یک سال ایران را ترک کرده و به کشور خود بازگردند حتی اگر خانواده ایشان در ایران باشند.

^۳ یک سازمان غیردولتی ایرانی فعال در حوزه پناهندگان

از سوی دیگر اقدامات ایران و نهادهای بین‌المللی از جمله اعطای بورسیه برای حل مشکل دانشجویان افغانستانی آنچنان که باید نتوانسته موانع تحصیل آنها را مرتفع سازد. به‌ویژه در طول سال ۱۳۹۷ و بعد از آن به دلیل رشد چندبرابری قیمت دلار، برخی از دانشجویان در دانشگاه‌های بین‌المللی که شهریه‌شان به دلار محاسبه می‌شود با مشکلات مالی مواجه شدند. آنهایی نیز که به‌صورت ریالی شهریه پرداخت می‌کردند نیز به دلایل تورم بالا با مشکلات اقتصادی مواجه شدند. هرچند برخی از دانشگاه‌ها با تقسیط شهریه و تعامل بیشتر یا تغییر سیستم پرداختی سعی کردند کمی از بار مشکلات دانشجویان افغانستانی بکاهند ولی به‌هرحال تحصیل برای آنها سخت‌تر شد و برخی هم مجبور به ترک تحصیل شدند.

همچنین عدم امکان استفاده از رتبه ممتازی و شهریه زیاد باعث شده است که دانشجویان افغانستانی در این احساس کنند که مورد تبعیض قرار می‌گیرند.

علاوه بر مسائل و مشکلاتی که در مقاطع تحصیلی ابتدایی، متوسطه و عالی شرح آن رفت، حتی در صورت رایگان بودن تمامی خدمات آموزشی، گروه‌های پناهنده آسیب‌پذیری نیز وجود دارند که نیاز به حمایت بیشتر و در نتیجه صرف هزینه و بودجه بیشتر هستند.

پیشنهادات

چالش‌ها و مشکلات تحصیلی اتباع افغانستان در ایران از حوزه ابتدائی تا عالی متفاوت بوده و به عوامل گوناگونی گره خورده است. مهم‌ترین این عوامل مشکلات اقتصادی دولت، کهنه شدن مسئله پناهندگی و مهاجرت اتباع افغانستان در ایران و همچنین کمک‌های اندک بین‌المللی در این حوزه می‌باشد. با توجه به این مشکلات پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

۱. تخصیص سهمیه بیشتر تحصیل رایگان به دانشجویان افغانستانی و حتی راه‌اندازی کتابخانه، مدرسه و آزمایشگاه‌های تخصصی و علمی در این کشور از سوی ایران، چرا که این اقدام نه تنها به افغانستان کمک می‌کند که مسیر توسعه را سریع‌تر ببیماید، بلکه به افزایش امنیت در مرزهای شرقی ایران نیز کمک می‌کند و حوزه تعامل سیاسی بین دولتین ایران و افغانستان را هم افزایش می‌دهند. این اقدام هم به نفع ایران و هم به نفع افغانستان است.

۲. فرهنگ‌سازی، در جهت ترمیم هرچه بیشتر روابط بین جامعه میزبان و مهمان، از طرق مختلف از جمله رسانه ملی. در سال‌های

اخیر قدم‌های مثبت زیادی در این حوزه برداشته شده است و امید است که این روند همچنان رو به گسترش باشد.

۳. آموزش و توجیه معلمان، مدیران و کلیه عوامل آموزشی و پرورشی در تمامی مقاطع، در خصوص پذیرش و ادغام هرچه بهتر اتباع خارجی در مدارس و دانشگاه‌های ایرانی.

۴. افزایش مساعدت‌های بیشتر بین‌المللی برای حمایت از آموزش اتباع خارجی به‌ویژه اتباع افغانستان در ایران با امکان مشارکت بیشتر در ساخت مدرسه، توزیع اقلام آموزشی و به‌ویژه تجهیزات دیجیتالی (مثل گوشی‌های هوشمند) در بین اتباع نیازمند تا در زمان‌های خاص، مثل همه‌گیری کرونا، بتوانند به خدمات آموزشی مناسب دسترسی داشته باشند.

۵. امنیت‌زدایی از مسائل به‌ویژه در حوزه پناهندگان و مهاجران افغانستانی ساکن در ایران. به دلیل امنیتی بودن بسیاری از مسائل در این حوزه، گردش اطلاعات به کندی صورت می‌پذیرد، هنوز وضعیت عده زیادی از اتباع بدون مدرک روشن نشده است و کشورهای اعطاءکننده به سختی به

گزارش‌ها، آمار و اطلاعات میدانی دسترسی داشته و در نتیجه تمایل چندانی برای سرمایه‌گذاری در این حوزه پیدا نمی‌کنند. اگر ایران مسائل مربوط به مهاجران و پناهندگان را از حوزه امنیتی به حوزه اجتماعی و در نهایت انسانی وارد کند در نتیجه ارائه داده‌های خام و نیازمندی‌ها در حوزه مهاجرین و پناهندگان به سازمان‌های بین‌المللی با سرعت بیشتری انجام می‌پذیرد، در نتیجه بودجه بیشتری نیز می‌توان جذب کرد. مقایسه وضعیت جذب بودجه بین دو کشور ایران و پاکستان به روشنی این مسئله را بیان می‌دارد. به‌عنوان مثال براساس اطلاعات منتشره، بودجه کمیساریا در ایران در سال ۲۰۲۲ مبلغ ۱۰۱/۵۲۴/۵۱۹ دلار و بودجه کمیساریا در پاکستان ۱۱۲/۵۰۲/۵۰۰ دلار می‌باشد.^۴ این در حالی است که تعداد اتباع افغانستان در پاکستان در مجموع حدود سه میلیون نفر،^۵ اما در ایران حدود سه و نیم میلیون نفر می‌باشد.^۶ حتی برخی از آمار غیررسمی تعداد اتباع افغانستان در ایران را بین چهار تا پنج میلیون نفر تخمین می‌زنند.

^۴UNHCR Global Appeal ۲۰۲۲

^۵European Union Agency for Asylum, May 2022

^۶ درگاه الکترونیکی آژانس پناهندگان سازمان ملل متحد در جمهوری اسلامی ایران

از سوی دیگر برخی از سیاست‌های نادرست در حوزه مهاجرین و پناهندگان افغانستانی از جمله تسریع در تغییر وضعیت پناهنده به مهاجر باعث گردیده است که میزان غیرمجازین در کشور به سرعت رو به فزونی گرفته و ضمن ایجاد مشکلات امنیتی به دلیل عدم امکان رصد دقیق آنها جذب بودجه از طریق سازمان‌های بین‌المللی برای این قشر نیز در هاله‌ای از ابهام قرار گیرد.

۶. تعیین تکلیف وضعیت اتباع افغانستانی‌ای که به تازگی در طرح جامع سرشماری شرکت کرده‌اند. با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از دانش‌آموزان اتباع افغانستانی در ایران را این گروه تشکیل می‌دهند لازم است در این خصوص وضعیت آنها مشخص شده و درخواست‌های شفاف‌ی به نهادهای بین‌المللی برای مساعدت ارائه گردد.

جمع‌بندی

در سال‌های اخیر، با وجود ارائه خدمات در حد توان دولت جمهوری اسلامی ایران، شرایط زندگی پناهندگان افغان به دلیل طرح هدفمندکردن یارانه‌ها، رکود اقتصاد جهانی و تشدید تحریم‌های آمریکا که منجر به تورم و در نتیجه افزایش چشمگیر قیمت اقلام و خدمات مختلف شده، تحت تأثیر قرار گرفته است. در شرایط فقدان شبکه کمکی منسجم و سایر اقدامات حمایت‌های اجتماعی گسترده، معیشت اکثریت پناهندگان، به علت پایین بودن درآمد و عدم دسترسی به خدمات مالی و اعتباری که در اختیار جامعه میزبان قرار دارد، در معرض خطر بیشتری قرار گرفته است. بنابراین اولین مسئله‌ای که از سوی پناهندگان قربانی می‌شود، آموزش و تحصیل می‌باشد. در این بین برخی از کودکان مجبور به ترک تحصیل شده و به شبکه کودکان کار و خیابان افزوده شده و بزرگسالان نیز از راه‌یابی به آموزش عالی بازمی‌مانند.

در کنار مشکلات و مسائل مالی، مشکلات آگاهی عمومی به‌ویژه در برخی شهرهای کوچک و دورافتاده ایران و نگاه خاص و تک‌سویه آنها به مسائل اتباع افغانستان، چالش‌های این قشر را برای دسترسی به آموزش و تحصیل مضاعف کرده است. از این رو، افزایش سطح آگاهی‌های عمومی و مشارکت سیاسی از آسیب‌پذیری ارکان نظام در

مواجهه با تهدیدات داخلی و خارجی می‌کاهد و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از جمله این‌که مردم می‌بایستی نسبت به حوادث داخلی و خارجی کاملاً آگاه بوده و به دور از احساسات بتوانند مسائل را تجزیه و تحلیل نمایند و از عمیق شدن شکاف بین اتباع ایرانی و افغانستانی بپرهیزند. لذا نقش آموزش، فرهنگ و دولت به‌عنوان انتقال‌دهنده آن به مردم بسیار حائز اهمیت است. حضور اتباع افغانستانی در مدارس و مراکز آموزشی، فضای مناسبی را به وجود می‌آورد که ضمن تحکیم روابط جامعه میزبان و مهمان، آنها تحت تعلیمات آموزشی صحیح قرار گرفته و ضمن ارتقاء جایگاه خود در جامعه میزبان، رضایت شهروندان از وضع موجود نیز افزایش یابد. با افزایش میزان رضایت شهروندان، عملکرد دولت در تعامل با محیط بیرونی نیز افزایش یافته و در نتیجه وضعیت عمومی و امنیتی نیز بهبود می‌یابد. بدون شک کودکان تحصیل‌کرده افغانستانی نیز می‌توانند در بازگشت به کشور خود سفیران صلح و دوستی برای دو کشور باشند.

منابع و مأخذ

نشریات:

- محمودیان، حسین (۱۳۸۶). مهاجرت افغان‌ها به ایران: تغییر در ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی و انطباق با جامعه مقصد، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، شماره ۴

درگاه‌های الکترونیکی:

- اداره کل امور اتباع و مهاجرین خارجی وزارت کشور جمهوری اسلامی ایران،
<https://moi.ir/portal/home/?29392/>دفتر-امور اتباع-

و مهاجرین-خارجی

- کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان، مستقر در جمهوری اسلامی ایران

<https://www.unhcr.org/ir/fa/>

- دستور رهبر انقلاب درباره تحصیل کودکان افغانستانی در پیچ‌وخم موانع اداری، وب سایت مشرق، ۱۴۰۰/۰۳/۲۳

<https://www.mashreghnews.ir>

- نگاهی متفاوت به زندگی مهاجران افغان در ایران، وب سایت جام جم سرا،

۱۳۹۲/۱۲/۱۱

<http://jamejamonline.ir/sara/1402771981130391901>

- قانون کنوانسیون مربوط به وضع پناهندگان و پروتکل آن، مرکز پژوهش‌های

مجلس شورای اسلامی

<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/9743>

- سهم هر دانش‌آموز از بودجه ۱۴۰۰، اکوایران، ۱۰ بهمن ۱۳۹۹

<https://ecoiran.com/>

- چرا ایران باید به دانشجویان افغانستانی بورس تحصیل رایگان بدهد؟، فرارو،

۱۴۰۰/۰۲/۲۶

[/https://fararu.com](https://fararu.com)

منابع انگلیسی:

-Global Appeal Book, UN Refugee Agency, 2022

-European Union Agency for Asylum, EUAA Publishes

Report on Afghan Refugees in Pakistan, 20 May 2022

[https://euaa.europa.eu/news-events/euaa-publishes-report-](https://euaa.europa.eu/news-events/euaa-publishes-report-afghan-refugees-pakistan)

[afghan-refugees-pakistan](https://euaa.europa.eu/news-events/euaa-publishes-report-afghan-refugees-pakistan)